

„ЖЕЛЕЗНИЯТ СБУДИЛНИК“ – ГЛАСОВЕТЕ ВИ ЧУВАМ, ДЕЦА

Светослава Съева

Югозападен университет „Неофит Рилски“

Резюме. В статията се анализират някои от най-лошите съвременни практики, прилагани в живота на децата, представени от тяхна гледна точка. Настоящата статията е част от поредица авторски статии, посветени на съвременните деца и важните периоди и дейности в техния живот, а именно: подготовката за тяхното зачеване, зачатие, бременност, раждане, отглеждане, възпитание и обучение.

Ключови думи: лоши практики; етика; детски гласове; асистирана репродуктивна технология; осеменяване; инвитро оплождане; ембриони; морални ценности; семейство; родителство; преподаване; четвърти триместър; подготовка за естествено зачеване

I. Увод

Заглавието на статията, освен очевидната препратка към заглавията на първия и последния том от Талевата тетралогия, произтича от крайно належащата необходимост за събуждане, с твърдостта на желязна ръка, на всички членове на съвременното общество: д-е-ц-а-т-а с-т-р-а-д-а-т. Наложително е да чуем гласовете им. Сега.

Поредицата от авторски статии по темата до момента (Saeva, 2016, 2018) разглежда и влиянието на престоя в различни институции върху формирането на личността на децата от тяхното зачатие (лаборатории) до зрелостта им (детска ясла, детска градина, училище). Всички уточнения, направени в някоя от статиите от поредицата, се отнасят до текста и на останалите. С днешна дата, поредицата се състои от три статии, предстои публикуването на още седем.

Някои от най-важните **цели** на настоящата статия са следните.

1. Да се подложат както на специализирана, така и на широка обществена дискусия съвременните тенденции и практики, използвани при зачатиято, износването, раждането, отглеждането, възпитанието и обучението на децата до пълнолетието им в наши дни, които имат негативно влияние върху форми-

рането на личността, поведението, характера, емоционалното и психическото състояние на съвременните деца.

2. Да се открие изключителната важност на два от описаните в статията общо девет етапа за емоционалния и психологическия статус на зрелия индивид, а именно:

а) периода на подготовка за естественото му зачатие и при двамата му родители и

б) четвъртия триместър от живота му.

3. Да се отрази и анализира гледната точка на порасналите деца и травмирани вече възрастни, като се внесе яснота, чрез техните лични послания, за дългосрочните последици от действията и бездействията на всички, ангажирани пряко и косвено в процесите на зачатие, бременност, раждане, отглеждане и възпитание и обучение на съвременните деца.

4. Да се чуят гласовете на децата и да се променят подходите спрямо тях.

II. Изложение

Настоящата статия е разделена структурно на девет последователни във времево отношение етапа, които съответстват на хронологията на основополагащите периоди от живота на човека. Периодът на активното родителство включва етапите от 1 до 8, когато *качествено прекараното време* на родителите с детето им е жизнеопределящо за него.

Първи етап – преди зачатие: този етап често остава подценяван от родителите. Подготовката за създаване и отглеждане на следващо поколение има своите дългогодишни традиции в различните общности. Някои народи са запазили древните си ритуали. Пример за подготовка за зачатие е известният и до днес „меден месец“. Данни сочат, че първият месец след сватбата е най-сладък (като мед) за младото семейство. Други източници посочват, че при традиционни сватби в миналото (V век) част от даровете за съпрузите включвали големи количества медовина или медно вино. Смятало се е, че напитката притежава качествата на афродизиак и ежедневието ѝ прием от двамата съпрузи осигурява раждането на наследник до изтичането на една година от встъпването в брак¹⁾.

Втори етап – зачатие: моментът на зачеване на нов живот е свещен. Специален. Личен. Интимен. Както омайният език на Елин Пелин звънко напява в „Светите застъпници“: „*Да бъде както Бог е наредил...*“ (Pelin, 2004: 14). В контраст, през изминалите около 45 години е рутинна практика масовото свръхпроизводство на човешки ембриони в лабораторни условия с последващо ембриотрансфериране в нечия утроба. Въпрос на време е женската утроба да бъде заменена с изкуствена. Репродуктивни биолози предсказват, че до сто години ще бъде възможно използването на изкуствени утробы²⁾. Фантастите също имат свое мнение по този въпрос. В тази статия ще допълним предста-

вената в първата и втората статия информация без съпровода на авторски анализ. Само с гласовете на децата. Нека притихнем и чуем това, което те ясно заявяват. На висок глас.

1. Грейси Крейн, 16-годишна, от Великобритания, родена през 1998 г., зачената инвитро от донорски ембрион, който представлява замразен „остатък“ от друга инвитро процедура:

„Бих искала да стана майка някой ден, така че най-сетне да има някой, с когото да съм генетично свързана, но ако не мога да имам деца по естествен начин, никога не бих прибегнала към зачатие чрез донорство. Не бих причинила на никого това, през което преминавам аз³⁾“.

2. Алана Нюман, основател на онлайн платформата AnonymousUs.org, даваща публичност на лични истории на хора, заченати от репродуктивна дейност, осъществена чрез трети страни⁴⁾:

„Първо, нека да кажа, че е изключително трудно да надигна глас срещу всичко това. Израснала съм в Сан Франциско, където мантрата е да се подкрепя семейното разнообразие. Но целта, подплътена с много добри намерения за показване на уважение към различните видове семейства, понякога е в директен конфликт с правата на децата – правото да имаш връзка и да бъдеш отгледан от собствените си биологични родители, наместо да бъдеш продаден, трафикиран или даден, без това да е необходимо. Всяка бременност, която е поръчана от самотен човек или от еднополова двойка, е по дефиниция забраняваща връзката на бебето с поне един от неговите биологични родители, и поради тази причина, това е нарушение на човешките права⁴⁾“.

„Започнах да участвам в обществения дебат относно зачатие от донорски материал, когато забелязах майки, които настояваха да им бъдат възстановени парите, похарчени за техните инвитро процедури, при които е използван донорски материал и чиито деца са се родили с генетични заболявания. Да, възстановяване на парите. Четох документи от родители, които явно се разкайваха за покупката си. Оказа се, че харченето на пари за зачеване нарушава връзката родител – дете⁴⁾“.

„Страдам от инвалидизиращи ме проблеми с идентичността, недоверчивост към противоположния пол, омраза и осъждане на противоположния пол, чувства на обективизиране – сякаш съществувам само като играчка за другите, чувствам се като научен експеримент⁴⁾“.

„Ако хората могат да ни отнемат нещо толкова скъпоценно като майката и бащата и да ни карат да се чувстваме благодарни за тази си загуба, тогава какво още могат да ни отнемат хората? Как очаквате следващото поколение да се бори за неща като свобода, демокрация, чист въздух, чисти води, когато нещо толкова основополагащо и безценно като майка ти и баща ти са ти били откраднати? Откъснати от държавата... От-

къснати от репродуктивната индустрия, която те е насилила за живот и след това не връща обаянията ти, когато пораснеш и започнеш да хлопаш по вратите ѝ, молейки за документи... Откъснати от поръчания те родител, често твой втори биологичен родител, който е дал обещание да те защитава и да се грижи за теб, но само при условие че показваш благодарност за живота си и не задаваш въпроси за другия, липсващия родител...^{“4)}

„За мен зачатие от донорски материал е евфемизъм за купуване и продаване на деца. Написването на чековете и подписването на договорите, преди още детето да има човешки облик, и сетне, когато е във утробата, е начинът, по който действията удобно се оправдават“^{“4)}

„Знаем от историята, че да искаш да познаваш и да бъдеш познаван от собственото си генетично семейство, е естествена човешка потребност“^{“4)}

„...Призовавам ви да постъпите правилно спрямо децата и да не подкрепяте тази нова форма на трафик на хора“^{“4)}

3. Анонимен⁵⁾: „Уважаеми потенциални донори на сперма и яйцеклетки, моля чуйте! Аз съм заченат от донорски материал и това да раста, без да познавам баща си, ме унищожил. Докара ми депресия, безпокойство, проблеми, свързани с изоставяне, проблеми, свързани с бащата, или просто казано, ежедневна тъга. Лично аз мисля, че анонимното даряване на сперма и яйцеклетки трябва да бъде незаконно. Знам, че искате това идеално малко бебче, което да е биологически ваше, но това бебе е също така 50% на някой непознат, когото вие и бебето никога, никога няма да срещнете. Порасналото ви дете някой ден ще се възмути от това, че с подписа си вие сте го лишили завинаги от правото му някой ден да срещне своята майка/баща. Осиновяването на нуждаещо се дете е в пъти по-добро за всички страни. Болката, която изпитвам всеки ден, знаейки, че животът ми е бил планиран и предопределен от чужди решения още преди да се родя, ме съсипва. Моля ви, направете свое проучване за статистиката относно това какво се случва с порасналите деца, родени от донорски материал. „Татко ми се казва Донор“ (My Daddy's name is Donor – бел. авт.) е научно изследване, което задължително трябва да прочетете, то е безплатно онлайн (PDF). Моля, недейте да довеждате на този свят още едно депресирано, объркано, възмутено човешко същество само защото вие искате биологично бебе. То дори може да пожелае да не се е раждало“^{“5)}

Въпреки че посочените изказвания коментират инвитро зачатие от донорски материал, същото може да се съотнесе към всички методи на асистирана репродукция и със собствен генетичен материал. Marquardt и съавт. (2010)⁶⁾ провеждат изследване сред заченати от донорски материал лица. В него някои от твърденията, на които участниците отговарят утвърдително, са: „Натъжавам се, когато видя приятелите си с техните биологични родители“, „Боли ме, когато слушам как другите говорят за своите генетични корени“, „Когато видя

някого, с когото си приличаме, често се чудя дали не сме генетично свързани“, „Опасявам се да имам сексуален контакт с човек, който, без да знам, може се окаже мой роднина“⁽⁶⁾. Много хора се питат: но възможно ли е последното, случвало ли се е някога наистина, някой някога имал ли е интимен контакт със своята сестра или брат например? Да. Един от случаите е оповестен публично през януари 2008 г. във Великобритания^(7),8).

Едната страна на казусите при използването на методите на асистирана репродукция са заченатите деца. Другата страна е майчиният организъм, който ги износва. Това, за което публично се говори оскъдно, са рисковете от медикаментите и медицинските процедури, извършвани върху жените с цел изкуствено оплождане, върху тяхното здраве. Освен посочените има още твърде много въпроси, свързани с изкуственото създаване на хора.

1. Тайната на инвитро зачатие и осиновяването на ембриони има ли сходства с тайната на конвенционалното осиновяване?

2. Как ще се отрази на психиката и емоционалното състояние на порасналата Ема Рен новината, че е с една година по-млада от „майка“ си?⁽⁹⁾

3. Как ще се чувства младият китаец, когато узнае, че е роден четири години след смъртта и на двамата си родители, загинали едновременно в автомобилна катастрофа?⁽¹⁰⁾

4. Как ще се формира светогледът на Ума, когато узнае, че представлява „семеен проект“, в който 61-годишната ѝ баба (майка на хомосексуалния ѝ баща Матю) е сурогатната родилка, сестрата на Елиът (съпругът на Матю) е донор на яйцеклетката, а сперматозоидът е от самия Матю? В документите на бебето като баща и майка са записани Сесил и Матю Елидж – майка и син, т.е. официално кръвосмешение⁽¹¹⁾.

5. Кой и как допуска създаването на т.нар. „деца сувенири“ – деца, създадени, след като единият от родителите вече не е жив?

6. Какво реално се случва с половите клетки и с ембрионите, създадени от генетичен материал на хора, които вече са починали?

Важна тематика, която следва да се разгледа в този контекст, е осиновяването на ембриони – осъществени са повече от 7 хиляди раждания по този начин съгласно информацията на Embryo Adoption Awareness Center. Освен това, към 2015 година повече от 5 милиона души в света са родени от инвитро оплождане⁽¹²⁾. Твърде нашумял е казусът с „дизайнерските бебета“, като биологът и генетик Пол Кнопфлър представя същността на понятието^(12,13). Във връзка с описаната от него технология – CRISPR/CAS, през ноември 2018 г. светът бе разтърсен от новина, дошла от Китай: създадени са първите генно редактирани бебета близначки, чиято ДНК е променена, така че да се предава на поколенията им⁽¹⁴⁾. Стига се до ситуацията за съзнателен избор на произхода на членовете на обществото: те да бъдат хора, създадени от хора (лабораторно направени), или хора, създадени от Природата/Бога?

Учените и обществеността са разтревожени от възможността технологи-
ята да се използва неправомерно и да се стигне до невъобразими ситуации.
Всъщност въобразими. Гениалният полски фантаст Станислав Лем описва
някои от възможностите в тази сфера преди повече от половин век в творба-
та си „Звездни дневници“ (1957 г.), и по-точно в „Пътешествие двадесет и
първо“ (Lem, 2009). Някои пасажии в посочения разказ представляват смра-
зващи кръвта пророчества: *„Най-напред малцина, после направо никой вече
не се ражда от мъжа и жената, а от клетка, затворена в утератор (из-
куствена матка)“*. В същия дух приглася и пети куплет на песента In the
Year 2525 (1968 г.) на Zager and Evans¹⁵). Дали е знаел Лем за „родител 1“ и
„родител 2“, предложени официално да заменят „майка“ и „баща“ във френ-
ските училища: *„Преди хиляда години нашата Църква защитава май-
чинството, а знанието ликвидира понятието за майка, като най-напред
разцепи акта на майчинството на две, после го изнесе от тялото навън,
после извърши синтез на зародиша и подир три века защитата загуби вся-
какъв смисъл“* (Lem, 2009). Дали Лем е имал видения относно „третия пол“
и всички допълнителни полове: *„Пентадох Мармозел действа по принципа
„divide et impera“ („разделяй и владей“) и увеличава със закон броя на офи-
циално допустимите полове. При неговото управление освен мъжа и жена-
та се въвеждат плоскар, извиванка и два помощни пола – на поддържащи
и намазанци“* (Lem, 2009). Също преди повече от половин век носителът
на Нобелова награда за физика Ричард Файнман пророкува: *„В близко бъ-
деще напредъкът на биологията ще създаде невиджани досега проблеми.
Изключително бързото развитие на тази наука ще ни изправи пред много
вълнуващи въпроси“* (Feynman, 2017: 103).

Трети етап – бременност: износването на дете от неговото зачатие до
раждането му е специален и дълбоко интимен период както за майката, така
и за бащата. За „проследяване“ на бременността се прилага рутинен прена-
тален ултразвук (РПУ). В последните десетилетия се поставя под дълбоко
съмнение безопасността от облъчването на бебето и майката с ултразвуко-
ви вълни. Известни са случаи на неправомерно използване на ултразвуково
изображение на бебе¹⁶). Съществуват твърде много доказани рискове, които
крие РПУ¹⁷). Авторът на настоящата статия разглежда темата за рисковете за
детето и майката, които крие РПУ, в рамките на осемгодишно теоретично и
емпирично проучване и резултатите от него са представени в поредица от две
статии (Saeva, 2019a).

Поставя се още един акцент в периода на бременността и това е храненето
на майката през деветте месеца и влиянието му върху живота на бебето в бъ-
деще. Две от явленията, на които следва да се отдели нужното внимание, уче-
ните обозначават с термините „хранителна интелигентност“ и „хранителен
импринтинг“. Хранителната интелигентност започва да се формира в прена-

талния период: бебето запомня вкусовете на храните, които майка му консумира, и ги търси след раждането си. Това обяснява защо осиновени в чужбина деца по-късно през живота си изявяват категорични предпочитания към националната кухня на своите биологични майки, без никога да са я опитвали в съзнателния си живот¹⁸⁾. Хранителният импринтинг е свързан с периода на храненето – прехода от времето само на кърма (поне до шестия месец след раждането) към храната на възрастните¹⁸⁾. Важността на храненето на майката по време на бременността се онагледява от редица примери¹⁹⁾.

Четвърти етап – раждане: естественото раждане е физиологичен процес, по време който се спазва и *правото на детето да се роди*. Оперативното родоразрешение се прилага и без това да е наложително и средната по сложност коремна операция се съпътства от рискове за майката, за бебето, както и от лекарски грешки:

1. лекари извършват цезарово сечение по спешност на бременна жена, без да разберат, че тя вече е родила²⁰⁾ и

2. лекари извършват цезарово сечение на жена, която изобщо не е бременна²¹⁾.

Екстрахирането на бебето чрез разрязването на пет слоя тъкани на майката следва да се прилага при животоспасяващи ситуации. В България има области, където процентът на оперативно родоразрешение приближава 100% (Пловдив и Хасково), докато във Видин, Смолян и Силистра няма нито едно оперативно родоразрешение (данните са за 2018 г.)²²⁾. Според Световната здравна организация процентът на цезаровите сечения не трябва да надвишава 15%. В съвременни традиционни общности (амишите в Пенсилвания, САЩ) процентът на този вид родоразрешение е около 1%²³⁾. Резултатите от изследване, проведено с 20,6 милиона раждания, констатира, че родените чрез секцио деца имат 1/3 повишен риск от това да бъдат диагностицирани с аутизъм²⁴⁾.

Известно е, че първите думи, които бебето чува, са предопределящи живота му в голяма степен. Привеждат се следните реални примери.

1. „Акушерка в интензивно неонатологично отделение излиза от стаята с кувьозите с бебенце, което се събира в едната ѝ длан. Тръска дланта си (въпросната) и вика към бебето: „Писна ми от теб! Въшка!“²⁵⁾.

2. После същата си играе с някакво русо новородено като с кукличка, а когато малкото се разплаква, го пляска по памперса: „Лошо бебе! Лошо бебе!“²⁵⁾.

В първия случай е възможно формирането на самовъзприятия на базата на следните автортвърдения: „Аз съм **въшка**! Нищо не означавам в този живот. Аз съм нищо и никой. Никой не ме зачита за пълноценен човек. Аз не съм пълноценен човек. Животът ми зависи от благоволенieto на останалите. На хората им писва от мен. Нямам си никого. Никой не ме обича. Аз не съм интересна личност. Нищо в живота си не мога да контролирам. Нищо в живота си не

мога да променям. Аз съм и ще си остана нищожество. Но това е нормално, защото съм се родил нищожен като въшка!“.

Във втория случай: „Аз съм **лош**! Затова, докато съм малък, ще буйствам, ще хапя, ще удрям и ще крещя. Така правят лошите деца. Ще се държа лошо винаги и навсякъде. Ще бъде лош с родителите си. Когато тръгна на училище, ще имам лош успех и лоша дисциплина. Ще бъде лош с приятелите си. Ще се държа лошо и с интимния си партньор. Ще нагрубявам, ще удрям, ще се държа зле. Защото така правят лошите. И това е нормално, защото такъв съм се родил – лош!“.

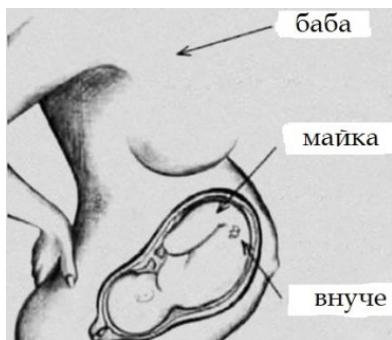
Да надникнем в болничните родилни зали, където начало на живота си получават повечето съвременни деца. Агресивното медицинизиране на физиологичния процес раждане е довело до следното: минути след раждането майката е информирана за теглото и дължината на своето бебе. В съобщенията за новородени, до избраните им имена, неизменно се мъдрят сантиметрите и рожденото им тегло.

Едно от първите проявления на родителите спрямо рожбата им, достъпни до окоито на социума, е изборът на име. Някои от имената на (деца на) известни личности, които заслужават внимание, са: Неделна Роза (Sunday Rose Kidman-Urban), Ябълка (Apple Martin), Принцеса (Princess Tiaamii), Синя Върба (Blue Ivy Carter), Човек (Guy Ritchie), Мечка (Bear Payne), Господин (Sir Carter), Север Запад (North West), Египет (Egypt Daoud Dean), Развитие (Genesis Ali Dean). Не могат да се подминат имената и на петте деца на известния кулинар Джейми Оливър: Венчелистче Цветче Дъга (Petal Blossom Rainbow Oliver), Мак Мед Розичка (Poppy Honey Rosie Oliver), Маргаритка Па! Памела (Daisy Boo Pamela Oliver), Приятелче Мечка Морис (Buddy Bear Maurice Oliver) и Речна Ракета Син Далас (River Rocket Blue Dallas). Майката споделя, че всичките им деца имат по повече от едно име, „защото не мога да избира само едно“⁽²⁶⁾.

Жизнеопределящия етап от човешкото развитие – раждането, завършваме с посланието на д-р Мишел Оден: „*Можем да излекуваме Земята, като излекуваме Раждането*“.

Пети етап – четвърти триместър: първите десетина седмици след раждането могат да се обобщят с една дума: адаптация. Бебето се приспособява към живот извън утробата. Това включва богат арсенал от новости. На практика всичко. С едно изключение: Майката. *Родната майка*. В изключителни случаи заместител на майката може да бъде бабата на бебето по майчин линия (фигура 1).

Шести етап – кърмачески период: кърмаческият период е свързан със своевременно удовлетворяване потребностите на бебето и малкото дете. То следва да се отглежда *лично* от родната му майка в собствения му дом, като основен принцип в грижата за него трябва да бъде: бебето да бъде оставено да

Фигура 1. Връзка
между поколенията:
баба – майка – внуче²⁷⁾

води (естествен ритъм), а не да следва (наложен режим).

Седми етап – ранно детство: думата „дете“ се е развила от старобългарското дѣѣѣ, което произлиза от индоевропейския корен *d^heh₁ – („кърмя; суча“)²⁸⁾. Детето буквално е „това, което е кърмено“, „това, което суче“. Думата не е „бебе“, а „дете“, т.е. естествено за детето е да суче. За бебето е задължително по подразбиране и е от жизненоважно значение за него.

Осми етап – детство: „...*Детство мое, реално и вълишебно, детство мое, така си ми потребно...*“. Пълноценно изживяното

детство е изконно потребен период от живота на човек. Погрешно е твърдението, че за адекватно развитие на комуникативните и социалните умения на децата те трябва да посещават детска ясла/градина, където „да се социализират“. Някои от по-важните причини за това са следните.

1. Детските градини са създадени в края на XVIII век в Бавария и Страсбург поради икономически причини: бедност на семействата, в които и двамата родители е трябвало да работят, за да оцелеят. Толкова ли бедни сме днес, че отказваме да отглеждаме децата си:

- а) лично;
- б) в собствените си домове и
- в) действаме в противовес на конституционните си задължения и права?

2. За милионите години човешка еволюция родителите от Homo (Sapiens Sapiens) не са поверявали приживе грижите за невръстните си рожби на непознати.

3. Децата, които не са *изолирани* в детски заведения, се включват *пълноценно* в социалния живот на семейството, овладяват чрез *личен опит* безценни житейски умения и развиват такива за *самостоятелно* справяне в *реални* житейски ситуации.

4. Детската градина е *изкуствено* създадено място, което *изолира* децата от естествения жизнен ритъм на семейството и социума.

5. Детето е *перманентно насилствено* откъсвано от своя дом и семейство.

6. Детето е *депривирано* от възможността да прекарва *качествено време* със своето семейство (вж. следващата четвърта статия от поредицата).

Освен посочените причини Янчева-Карагяур (2016) документира покъртителни ситуации с деца в детски ясли/градини²⁵⁾.

За основополагащата роля на детската възраст за пълноценния живот на възрастния свидетелстват и примери от криминалния контингент и полити-

ката, където изявени там лица декларирали или психолози установяват „проблемно детство“, което ги е довело до извършването на съответните престъпления срещу себе си, срещу околните или срещу човечеството – Йозеф Фритцл, Чарлс Менсън, Саддам Хюсеин, Майк Тайсън, Крис Корнел, Честър Бенингтън, Андерш Брейвик. Корените на тероризма Даниъл Голман – авторът, популяризирил термина „емоционална интелигентност“, открива в бруталността на разбитото детство²⁹⁾. За разбитото си детство свидетелстват и редица деца артисти, които през целия си живот като възрастни не успяват да се възстановят от преживените травми, стрес и депривации – Дрю Баримор, Макколи Кълкин, Миша Баргън, Майкъл Джексън, Сойър Суитън, Марк Хамил, Ангъс Джоунс, Джейк Лойд.

Девети етап – юношество: в този етап значителна част от личността е вече формирана. Тук следва да се обърне поглед и към категорията деца с различни възможности (Saeva, 2019b) и в частност – обратната страна на интеграцията им. По презумпция се приема, че когато лицата с различни възможности се намират в среда с връстници в норма, това е успех, постигнато е приобщаващо образование (Saeva, 2012). Оказва се, че невинаги тези лица се чувстват добре в „приобщена среда“. Дава се гласност на едно от посланията, което обобщава апела на повечето „приобщени“, но чувстващи се не на мястото си деца. Нека отново да затаим дъх и да се вслушаме в гласа на глухите пораснали деца³⁰⁾: *„Аз съм роден глух и съм израснал в чуващо семейство, чуващи приятели, чуваща среда, но много късно научих жестовия език – 13 – 14-годишен. Оттам открих себе си. Тогава не знаех кой съм – дали съм глух, дали съм с увреден слух, чуващ. Тогава научих жестовия език и започнах да разбирам кой съм аз – аз съм глух, аз съм горд с това. Аз съм глух и е нормално. ... Не искам децата и младежите да следват същия път, не искам да се колебаят, да нямат достъп до информация, да са изолирани. Искам това да се промени. ...“*³⁰⁾.

III. Заключение

Сигурността, която дава на детето усещането на родителската любов, е негова първична потребност. Личната грижа на родителите в изграждането на пълноценната личност на детето им е незаменима. За един педагог да се грижи постоянно и лично за децата си – от мисълта за появата им до достигането на тяхната самостоятелност, е най-удивляващото лично и професионално преживяване. Изключително богатство за него е да отглежда и възпитава сам децата си, като се грижи неотлъчно за тях в основополагащите за тях първи седем-десет години от живота им.

Необходима е кардинална промяна в съвременния начин на зачатие и посрещане на децата на този свят, както и на тяхното отглеждане и възпитание. Твърде много детски сърца паднаха жертва на съвременния начин на живот.

Следва да се отбележи, че времето на написване на статията съвпада с юбилейна година от биографията на Димитър Талев – 120 години от неговото рождение. Поклон!

Гласовете ви чух, деца!

БЕЛЕЖКИ

1. Chalakoski, M. (May 8, 2017) Honeymoon: The history of the romantic tradition. Източник: <https://www.thevintagenews.com/2017/05/08/original-honeymoon-started-monthly-supply-honey-wine-given-newlyweds-conceive-child/> [24.05.2017].
2. Д-р Прасад: Сексът може да промени правилата в науката. (8 май 2013) Източник: <https://www.vesti.bg/tehnologii/nauka-i-tehnika/d-r-prasad-seksyt-mozhe-da-promeni-pravilata-v-naukata-5749891> [11.01.2015].
3. Taylor, R. (Jun 27, 2014) In-Vitro Fallout: Donor IVF Teen Says “I Wish I Had Never Been Born”. Източник: <https://www.lifenews.com/2014/06/27/in-vitro-fallout-donor-ivf-teen-says-i-wish-i-had-never-been-born/> [14.05.2015].
4. Newman, A. (2013) Testimony of Alana S. Newman Opposition to AB460 on To the California Assembly Committee on Health. April, 30 2013. Източник: https://ccgaction.org/uploaded_files/Testimony%20of%20Alana%20S.%20Newman.pdf [08.02.2015].
5. Please, just adopt a child in need (17 Sept 2018) Източник: <https://anonymous.org/please-just-adopt-a-child-in-need/> [03.10.2018].
6. Marquardt, E., Norval G. & Clark, K. (2010) My Daddy’s name is Donor. Източник: http://americanvalues.org/catalog/pdfs/Donor_FINAL.pdf [03.10.2018].
7. Twins separated at birth marry without knowing, The Sun, January 12, 2008.
8. Ludwig, M. (2014) Development of children born after IVF and ICSI. Vol 9. No 1. 2004 10 – 12 Reproductive BioMedicine Online. Източник: [https://www.rbmojournal.com/article/S1472-6483\(10\)62102-5/pdf](https://www.rbmojournal.com/article/S1472-6483(10)62102-5/pdf) [29.07.2015].
9. Ducharme, J. (December 20, 2017) This 26-Year-Old Woman Had a Baby From a Frozen Embryo Only a Year Younger Than Her (December 20, 2017) Източник: <http://time.com/5073437/tina-benjamin-gibson-frozen-embryo/> [26.03.2018].
10. Бебе се роди четири години след смъртта на родителите си (12.04.2017) Източник: https://www.actualno.com/curious/bebe-se-rod-i-chetiri-godini-sled-smyrтта-na-roditelite-si-news_669236.html [12.04.2017].
11. 61-годишна американка роди детето на сина си гей (3 април 2019).
12. Knopfner, P. (October 2015) The ethical dilemma of designer babies. Източник: https://www.ted.com/talks/paul_knoepfler_the_ethical_dilemma_of_designer_babies [16.12.2015].

13. Ball, P. (8 Jan 2017) Designer babies: an ethical horror waiting to happen? Източник: <https://www.theguardian.com/science/2017/jan/08/designer-babies-ethical-horror-waiting-to-happen> [12.02.2017].
14. Hasson, K. & Darnovsky, M. (2018) Gene-edited babies: no one has the moral warrant to go it alone. Източник: <https://www.theguardian.com/science/2018/nov/27/gene-edited-babies-no-one-has-moral-warrant-go-it-alone> [26.06.2019].
15. In the year 2525. Zager and Evans. Източник: <https://genius.com/Zager-and-evans-in-the-year-2525-lyrics> [15.04.2015].
16. Adams, J. (May 20, 2016) Clinic gives women the same ultrasound image of their babies, acts casual when they find out. Източник: <https://www.someecards.com/parenting/pregnancy/women-get-same-ultrasound-image/> [11.07.2016].
17. Feder, L. (9 July 2018) What are the risks and benefits of ultrasound during pregnancy? Източник: <https://safbaby.com/what-are-the-risks-and-benefits-of-ultrasound-during-pregnancy/> [19.04.2019].
18. Жеков, Г. (2017) Хранителната интелигентност при децата.
19. Пашова, М. (19 юли 2017) Здравето започва от утробата. Източник: <https://www.magipashova.com/2017/07/zdraveto-zapochva-ot-utrobata/> [23.09.2017].
20. Doctors gave pregnant mum a C-section - without realising she'd already given birth (5 October 2016). Източник: <https://www.netmums.com/pregnancy/doctors-gave-pregnant-mum-a-c-section---without-realising> [28.08.2017].
21. James, S. (April 2, 2010) Doctors Perform C-Section and Find No Baby. Източник: <https://abcnews.go.com/Health/ReproductiveHealth/pregnant-mother-section-doctors-find-baby/story?id=10262881> [20.09.2018].
22. Почти половината деца у нас се раждат със секцио (26.12.2018) Източник: <https://btvnovinite.bg/bulgaria/pochti-polovinata-deca-u-nas-se-razhdad-sas-sekcio.html> [09.01.2019].
23. Дукат, О. (01.10.2015) Какво е да живееш сред амиши. Източник: <https://www.youtube.com/watch?v=NGIo4WUrt80> [01.10.2015].
24. Donnelly, L. (28 August 2019) Babies born by Caesarean one third more likely to develop autism. Източник: <https://www.telegraph.co.uk/news/2019/08/28/babies-born-caesarean-one-third-likely-develop-autism/> [30.08.2019].
25. Янчева-Карагяур, Ир. (19 юли 2016) Психотест и психоподкрепа за хора, работещи с деца. Източник: <http://www.gnezdoto.net/izkustvoto-da-si-roditel/2657-psihotest-i-psihopodkrepa-za-hora-raboteshti-s-deca> [24.07.2016].
26. Kate (August 27, 2012) Jools Oliver on Naming Daughter after My Little Pony: “Whatever You Call Your Baby is Your Decision”. Източник: <https://www.growingyourbaby.com/jools-oliver-on-naming-daughter-after-my-little-pony-whatever-you-call-your-baby-is-your-decision/> [24.10.2012].
27. The Unknown But Not Hidden (28.09.2018) Източник: <https://www.facebook.com/TheUnknownButNotHidden/photos/a.685541381477586/2382036648494709/?type=3&theater> [28.09.2018].

28. Етимологичен просветител (01.06.2018) Източник: <https://web.facebook.com/etymotitel/photos/a.181096222271740/1984530904914870/?type=3&theater> [01.06.2018].
29. Goleman, D. (Sept. 2, 1986) The roots of terrorism are found in brutality of shattered childhood. Източник: <https://www.nytimes.com/1986/09/02/science/the-roots-of-terrorism-are-found-in-brutality-of-shattered-childhood.html> [16.08.2011].
30. Милкова, М. (23.06.2017) Приложение превежда урока на глухи деца. Източник: <https://www.24chasa.bg/novini/article/6297943> [23.06.2017].

ЛИТЕРАТУРА

- Лем, Ст. (2009) *Звездни дневници*. София: Колибри.
- Пелин, Ел. (2004). *Под манастирската лоза*. София: Захарий Стоянов.
- Съева, Св. (2012). *Слухово-речева рехабилитация. Технически средства*. София: Гитава.
- Съева, Св. (2016). „Криворазбраната възпитанизация“ – за модерните общества и повредените деца. *Педагогика*, 4, 528 – 547.
- Съева, Св. (2018). Онтогенеза и развитие на съвременното дете и функционирането му в семейството. *Педагогика*, 2, 250 – 267.
- Saeva, Sv. (2019a). Prenatal ultrasound irradiation as an underestimated risk factor for the birth of children with different abilities (AKA special educational needs). *European Journal of Special Education Research*, 59 – 81, 3.
- Съева, Св. (2019б). Взаимодействие между децата с различни възможности и животните. *Педагогика*, 1.
- Файнман, Р. (2017). *Смисълът на всичко това. Мислите на един гражданин-учен*. София: Изток-Запад.

REFERENCES

- Feynman, R. (2017). *Smisulut na vsichko tova. Mislite na edin grazhdanin-uchen*. Sofia: Iztok-Zapad.
- Lem, S. (2009). *Zvezdni dnevnitsi*. Sofia: Colibri.
- Pelin, El. (2004). *Pod manastirskata loza*. Sofia: Zahariy Stoyanov.
- Saeva, Sv. (2012). *Sluhovo-recheva rehabilitatsiya. Tehnicheski sredstva*. Sofia: Gitava.
- Saeva, Sv. (2016). Krivorazbranata vazpitanizatsiya – za modernite obshtestva i povredenite detsa. *Pedagogika*, 4.
- Saeva, Sv. (2018). Ontogeneza i razvitie na suvremennoto dete i funktsioniraneto mu v semeystvoto. *Pedagogika*, 2, 250 – 267.
- Saeva, Sv. (2019a). Prenatal ultrasound irradiation as an underestimated risk factor for the birth of children with different abilities (AKA special educational needs). *European Journal of Special Education Research*, 59 – 81, 3.

Saeva, Sv. (2019b). Vzaimodeystvie mezhdu detsata s razlichni vuzmozhnosti i zhivotnite. *Pedagogika*, 1, 59 – 70.

„THE IRON WAKE-UP CALL“ – I HEAR YOUR VOICES, CHILDREN

Abstract. In this paper are presented and analyzed some of the worst practices of modern days that are applied to the life of children, and all that from children's perspective. The current paper is one of several author's articles on this topic, including: "The Misunderstood Education-Civilization" – on modern societies and damaged children" and "Ontogenesis and Development of Modern Child and Their Functioning Within the Family Unit".

Keywords: worst practices; ethics; children's voices; assisted reproductive technology; insemination; in-vitro fertilization; embryo; moral values; family; parenting; teaching; fourth trimester; preparation for natural conception

✉ **Dr. Svetoslava Saeva, Assist. Prof.**

Researcher ID: G-7804-2014

Faculty of Education

South-West University „Neofit Rilski“

Blagoevgrad, Bulgaria

E-mail: s_saeva@swu.bg